

Nová témata, nové nástroje a inovativní postupy sociálních partnerů

Shrnutí

Úvod

Hlavním cílem této srovnávací studie bylo získat informace o tom, jak organizace sociálních partnerů po celé Evropské unii zavádějí a využívají nová témata a inovativní přístupy, nástroje a postupy. Studie se soustředí na odpovědi sociálních partnerů v oblasti řešení různých problémů a potřeb, které přináší pracovní život. Rozsah této studie se omezuje na postupy sociálních partnerů na meziodvětvové, odvětvové a vnitrostátní úrovni v letech 2000 až 2014. Studie staví na přehledu výzkumů provedených nadací Eurofound a dalšími subjekty a čerpá z informací a analýz poskytnutých sítí evropských dopisovatelů nadace Eurofound v EU a Norsku.

Politické souvislosti

Sociální dialog je v Evropě stále velmi důležitý. Všechny zúčastněné strany se i třicet let po zavedení sociálního dialogu na úrovni EU shodly, že evropské úsilí v této oblasti potřebuje nový impuls. Politické diskuze na úrovni EU navíc, zejména od krize v roce 2008 zdůrazňují, že se objevily nové diskuze o sociální spravedlnosti, demokracii, kvalitě práce a nových modelech pracovních vztahů, což staví tradiční pracovní právní vztahy a systémy sociálního dialogu před nové výzvy. Je proto důležité zkoumat, jak sociální partneři reagují na celou řadu politických, právních a sociálních výzev objevování nových témat a nástrojů a budováním inovativních přístupů.

Klíčová zjištění

Organizace sociálních partnerů v celé Evropě přijímají opatření k řešení výzev, jimž čelí. Tato opatření však mají různou váhu, jinak se vyvíjejí a přinášejí různé výsledky a je obtížné je posuzovat.

Nová a inovativní témata na programu ve všech členských státech

První významný prvek, jímž se studie zabývá, řeší vymezení aspektu novosti. Byl zvažován v jednotlivých vnitrostátních kontextech a institucionálních rámcích, jelikož v závislosti na institucionálních souvislostech existují obrovské rozdíly v systémech pracovních vztahů a způsobech, jak spolu organizace sociálních partnerů spolupracují.

Studie určuje dva hlavní druhy nových témat:

- ta, která jsou nová z pohledu celé EU (například změna klimatu),
- ta, která jsou nová pouze v některých členských státech (například rovnost žen a mužů).

Kromě těchto odlišností je jedním z nejdůležitějších zjištění studie skutečnost, že ve všech zemích EU se sociální partneři zapojují do začleňování nových témat do svého politického programu a uplatňování nových a inovativních řešení v reakci na nově se objevující výzvy. V některých zemích se také podílejí na organizačních změnách, jako jsou fúze a náborové akce. Starší i novější členské státy vykazují značné rozdíly v rozsahu řešených témat a motivace k jejich řešení. Lze určit tři hlavní skupiny států. První tvoří 11 zemí (těch, které do EU vstoupily od roku 2004, a Spojené království), kde se vnitrostátní sociální partneři věnují zejména tématům zavedeným politickým programem na úrovni EU. Ve druhé skupině (10 států ze střední, východní a jižní Evropy) se sociální partneři zabývají větším množstvím nových témat nad rámec „minimálního souboru“ a snaží se lépe pokrýt nové skupiny na pracovním trhu nebo skupiny s nízkými příjmy či dovednostmi a zabývat se otázkami sociálního zabezpečení. Sociální partneři ze třetí skupiny (osm zemí ze severní a západní Evropy) se zabývají nejširší škálou nových témat v reakci na podněty a výzvy zevnitř i zvenčí.

Analýza naznačuje, že iniciativy na úrovni EU, a zejména dohody sociálních partnerů na úrovni EU, například dohody o pracovním poměru na dobu určitou, práci z domova a rovnosti žen a mužů, měly silný dopad na výběr nových témat, jimiž se mají vnitrostátní sociální partneři zabývat. Tento vliv byl zvláště citelný v zemích, kde je poměrně slabá organizační kapacita a slabý politický vliv sociálního dialogu a sociálních partnerů (například v zemích střední a východní Evropy).

Zvýšený tlak na změnu u sociálních partnerů

Studie potvrzuje, že ve všech členských státech po roce 2008 vzrostl tlak na změnu u sociálních partnerů. Tento trend je však zřetelnější v zemích jižní Evropy a nejvíce zjevný v zemích, které krize v roce 2008 zasáhla nejvíce.

Studie určila několik faktorů změny, které mají zaměstnavatelé a odborové svazy společné. Jedná se o:

- vnitřní výzvy, včetně organizačních, jako je potřeba reagovat na čím dál různorodější pracovní sílu a podniky,
- vnější výzvy, například restrukturalizace, rostoucí nezaměstnanost a právní reformy, které určují pracovní právní vztahy.

Analýza také ukazuje, že sociální partneři mají stejné zájmy a obavy, pokud jde o potřebu zlepšovat dovednostní základnu a vypořádat se s demografickými měnami a také s narůstající diverzifikací na trhu práce. Mají také společný zájem na stabilizaci a posílení úlohy sociálního dialogu jako takového.

Existují zde však také klíčové rozdíly. V letech 2000 až 2014 docházelo v odborových svazech k větší organizační restrukturalizaci než v organizacích zaměstnavatelů. Mezi těmito sociálními partnery nadále existují významné rozdíly, pokud jde o řešení specifických témat a uplatňování politik v souvislosti s pracovním životem.

Je zřejmé, že ne všichni sociální partneři jsou schopni se přizpůsobit a šířit nové postupy, což pramení zejména z rozdílné organizační síly a z jejich specifického rámce pracovní právních vztahů. Studie přináší důkazy o polarizaci mezi členskými státy, kde sociální partneři hrají podstatnou úlohu v regulaci pracovního života, a členskými státy, kde vůbec žádnou úlohu nehrají.

Tři různé druhy dopadu

Posuzovat socioekonomický dopad nových postupů a inovací je nesnadné. Studie vymezuje tři různé druhy dopadu:

- kvaziregulační dopad na pracovní podmínky: platí zejména pro země severní a západní Evropy,
- silný, avšak méně univerzální dopad: zejména v zemích jižní Evropy,
- nevýznamný dopad: především v zemích střední a východní Evropy.

Podle studie se tyto tři druhy dopadu vcelku překrývají s různými modely pracovní právních vztahů, které v celé Evropě existují. Nejsilnější dopad byl dosažen v těch zemích severní a západní Evropy, v nichž jsou silné odborové vztahy a také organizace zaměstnavatelů.

Závěry

Organizace sociálních partnerů již zauímají určité inovativní přístupy ve snaze řešit nové potřeby a prozkoumat prostor, který zanechaly nedávné reformy systémů pracovní právních vztahů. Přetrvává však významná potřeba posoudit přesný rozsah a dopad těchto přístupů. Na vnitrostátní i odvětvové úrovni by mohla být vytvořena opatření pro lepší hodnocení stávajících činností a vývoj dalších užitečných cest.

Panuje shoda, že postup sociálního dialogu je třeba posilovat. A opět, opatření vytvářená na odvětvové i vnitrostátní úrovni by mohla zvýšit schopnost sociálních partnerů reagovat na nově vznikající témata a výzvy.

Inovativní síla a potenciál sociálních partnerů a také sociálního dialogu vychází z jejich nezávislosti, a tu je třeba podporovat.

A konečně, nad rámec otázek zaměstnanosti, je třeba, aby tvůrci politik podporovali a posilovali úlohu a zapojení sociálních partnerů a sociálního dialogu tím, že se budou zabývat hlavními výzvami, jimž evropské společnosti čelí.

Další informace

Zprávu *Nová témata, nové nástroje a inovativní postupy sociálních partnerů* naleznete na adrese <http://www.eurofound.europa.eu/publications>.

V případě zájmu o další informace se obraťte na Isabellu Biletta, vedoucí výzkumu, ibi@eurofound.europa.eu.